

V Bruseli 30. 8. 2017
COM(2017) 458 final

OZNÁMENIE KOMISIE EURÓPSKEMU PARLAMENTU A RADE

Preskúmanie rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov v polovici trvania

{SWD(2017) 286 final}

Toto preskúmanie v polovici trvania prebieha od zavedenia rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov (NRIS) v roku 2011. Zakladá sa na údajoch o tom, ako sa zmenila situácia Rómov a na informáciách od vnútroštátnych orgánov, občianskej spoločnosti a iných partnerov. V preskúmaní sa potvrdzuje pridaná hodnota rámca, význam cieľov EÚ týkajúcich sa integrácie Rómov a pretrvávajúca potreba kombinácie cielených a všeobecných prístupov.

Najdôležitejšie zlepšenia podnietené rámcom EÚ zahŕňajú:

- ✓ záväzok riešiť integráciu Rómov ako prioritu na európskej a vnútroštátnej úrovni,
- ✓ štruktúry spolupráce a koordinácie medzi zainteresovanými stranami v oblasti začleňovania Rómov,
- ✓ vypracovanie, realizáciu a monitorovanie vnútroštátnych stratégií a integračných opatrení,
- ✓ mobilizáciu a zosúladenie právnych, politických a finančných nástrojov na boj proti diskriminácii a na podporu začleňovania Rómov.

Rozvojom potrebných štruktúr sa zaviedli podmienky na zlepšenie života Rómov.

Pokiaľ ide o skutočnú zmenu situácie Rómov v období rokov 2011 až 2016 je jasné, že päť rokov je príliš krátke obdobie na odčinenie stáročí diskriminácie a deprivácie. Pokrok je zjavný predovšetkým v oblasti vzdelávania, najmä rastúca účasť rómskych detí na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve poukazuje na silný potenciál ich ďalšieho vývoja. Na druhej strane predčasné ukončenie školskej dochádzky a riziko chudoby medzi Rómami je stále príliš vysoké, hoci sa znižuje. Narastajúci podiel mladých Rómov, ktorí nie sú zamestnaní, ani nie sú v procese vzdelávania alebo odbornej prípravy (NEET), je alarmujúcim signálom, že prenášanie výsledkov vzdelávania do zamestnania a iných oblastí si vyžaduje účinnejší boj proti diskriminácii.

V preskúmaní sú tiež identifikované kľúčové priority členských štátov, ktoré je potrebné riešiť, a spôsoby posilnenia rámca EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie Rómov (NRIS).

1. VYPRACOVANIE RÁMCA EÚ

Situácia Rómov,¹ najväčšej menšiny v Európe (asi 10 – 12 miliónov ľudí), sa v roku 2011 dostala do centra politickej pozornosti. V súvislosti s hospodárskou krízou sa jasne ukázalo, že zvládnutie hospodárskej a sociálnej marginalizácie a diskriminácie Rómov je nielen morálnou povinnosťou v súlade so základnými hodnotami EÚ, ale aj naliehavou hospodárskou požiadavkou, ktorá sľubuje dlhodobé prínosy pre starnúce európske spoločnosti. Bolo jasné, že je potrebné opatrenie na vnútroštátnej aj európskej úrovni. Zatiaľ čo za zmenu situácie rómskych komunít sú v prvom rade zodpovedné členské štáty, ktoré majú prostriedky na to, aby ich situáciu zmenili, Komisia (v súlade s výzvou Európskeho parlamentu)² navrhla nový cielený politický nástroj na európskej úrovni: rámec EÚ pre vnútroštátne stratégie integrácie³ Rómov.

Cieľom rámca je zníženie rozdielu medzi rómskou a nerómskou populáciou v štyroch kľúčových oblastiach: vzdelávanie, zamestnanosť, zdravotná starostlivosť a bývanie. Po návrhu Komisie nasledovali závery Rady a Európskej rady⁴ znamenajúce bezprecedentný záväzok na

¹ V súlade s terminológiou európskych inštitúcií a medzinárodných organizácií, výraz „Rómovia“ sa tu používa s odkazom na celý rad rôznych skupín (napr. Rómovia, Sintovia, Kaleovia, Cigáni, Romaničalovia, Bojášovia, Aškaliovia, Egyptania, Jenišovia, Dómovia, Lomovia, Romovia, Abdaliovia) a zahŕňa Travellerov bez popretia špecifik týchto skupín.

² 2010/2276(INI).

³ COM(2011) 133.

⁴ EUCO 23/11, EPSCO 106665/11. V súlade so závermi Rady boli členské štáty vyzvané, aby „vypracovali, aktualizovali alebo rozvinuli svoje vnútroštátne stratégie začleňovania Rómov alebo *integrované súbory politických opatrení* v rámci svojich širšie koncipovaných politik sociálneho začleňovania“. Všetky členské

úrovni EÚ týkajúci sa komplexného prístupu k začleňovaniu Rómov. Kľúčové požiadavky zahŕňali:

- záväzok všetkých členských štátov na vypracovanie vnútroštátnych stratégií,
- kombináciu sociálneho začlenenia a prístupov založených na právach, pričom boj proti diskriminácii sa stáva horizontálnou požiadavkou vo všetkých politických oblastiach,
- zapojenie regionálnych a miestnych orgánov, občianskej spoločnosti a Rómov do navrhovania, realizovania a monitorovania NRIS,
- primerané a udržateľné financovanie (národný rozpočet sa doplní finančnými prostriedkami EÚ),
- monitorovanie výsledkov,
- zaradenie začleňovania Rómov do verejných politík.

Rámec EÚ týkajúci sa Rómov bol v roku 2013 posilnený odporúčaním Rady o účinných opatreniach na integráciu Rómov⁵. V odporúčaní sa pozornosť zaostrila na antidiskrimináciu a práca s Rómami sa rozšírila na nové horizontálne a štrukturálne oblasti. Zaviedla sa ním tiež povinnosť členských štátov od roku 2016 každoročne podávať správy, čo prispieva k rozvoju európskeho systému monitorovania. Závery Rady z decembra 2016 o urýchlení procesu integrácie Rómov⁶ potvrdili záväzok členských štátov a požadovali preskúmanie rámca EÚ v polovici trvania.

2. MOBILIZOVANIE EURÓPSKÝCH PRÁVNÝCH, POLITICKÝCH A FINANČNÝCH NÁSTROJOV

Od zavedenia rámca EÚ boli mobilizované a zoradené právne, politické a finančné nástroje na podporu začleňovania Rómov. Hlavné právne predpisy EÚ (smernica o rasovej rovnosti, rámcové rozhodnutie Rady o boji proti rasizmu a xenofóbií)⁷ zakazujú diskrimináciu Rómov, nenávisťný prejav a trestné činy z nenávisťi. Európsky semester podporuje reformy všeobecných politík, ktoré prispievajú k začleňovaniu Rómov. V Európskych štrukturálnych a investičných fondoch 2014 – 2020 (EŠIF) je zahrnutých viacero inovácií na spájanie politických priorít s európskym financovaním.

2.1. Boj proti diskriminácii

Po prijatí rámca EÚ Komisia prijala viacero opatrení na boj proti diskriminácii Rómov. Posilnila monitorovanie realizácie **antidiskriminačných, antirasistických a antixenofóbných právnych predpisov členských štátov**.

Komisia nepretržite monitoruje dodržiavanie antidiskriminačných právnych predpisov členskými štátmi. Existuje osobitné zameranie na oblasti vzdelávania a bývania. Prípady systematickej diskriminácie Rómov na základe ich etnického pôvodu sa okamžite vyšetrujú. Prebiehajú konania v prípadoch porušenia týkajúceho sa diskriminácie rómskych detí v oblasti vzdelávania⁸. Komisia zdôraznila, že umiestňovanie rómskych detí do segregovaných škôl alebo do výlučne rómskych tried s nevyhovujúcimi učebnými plánmi a stanovovanie diagnóz

štáty s výnimkou Malty predložili do roku 2012 stratégie alebo integrované súbory politických opatrení. Výrazy „NRIS“ a „stratégia“ pokrývajú aj integrované súbory politických opatrení.

⁵ Ú. v. EÚ C 378, 24.12.2013, s. 1.

⁶ 14294/16

⁷ 2000/43/ES, 2008/913/SVV.

⁸ CZ, HU, SK.

ľahkej duševnej zaostalosti v neúmerne veľkých počtoch na základe ich sociálneho znevýhodnenia je porušením smernice o rasovej rovnosti.

Komisia tiež monitoruje transpozíciu rámcového rozhodnutia Rady o boji proti rasizmu a xenofóbii členskými štátmi a bojuje proti rasistickým a xenofóbnym stereotypom a nenávisťným prejavom a trestným činom z nenávisť vrátane situácií, keď sú adresované Rómom. Na základe tohto rámca Komisia začala dialóg s členskými štátmi vedúci k zmenám právnych predpisov, vytvorila skupinu EÚ na vysokej úrovni na boj proti rasizmu a xenofóbii s cieľom podporovať spoluprácu medzi príslušnými činiteľmi a dosiahla dohodu s hlavnými poskytovateľmi sociálnych médií o kódexe správania pre boj proti nezákonným nenávisťným prejavom na internete.

Na uznanie **odporu voči Rómom** ako osobitnej formy rasizmu týkajúceho sa Rómov a jednej z hlavných príčin sociálneho vylúčenia a diskriminácie Rómov a na boj proti nemu sa uskutočnilo viacero významných krokov:

- v odporúčaní Rady z roku 2013 sa zdôraznila potreba bojovať proti odporu voči Rómom a členské štáty sa povzbudili, aby prijali opatrenia na prevenciu alebo kompenzáciu znevýhodnení Rómov (pozitívna diskriminácia),
- uznesením Európskeho parlamentu z roku 2015⁹ sa vyzvali členské štáty, aby oficiálne uznali rómsky holokaust a stanovili európsky pamätný deň,
- o odpore voči Rómom sa diskutovalo aj na Európskej platforme pre začleňovanie Rómov 2015,
- európska rómska a prorómska občianska spoločnosť vypracovala referenčný článok o odpore voči Rómom¹⁰,
- závery Rady z roku 2016 sa týkali odporu voči Rómom a uznania a pripomínania rómskej genocídy,
- spomínaná skupina na vysokej úrovni bojujúca proti rasizmu a xenofóbii sa snaží zabrániť a bojovať *okrem iného* proti odporu voči Rómom.

Komisia pracovala aj na riešení **viacnásobnej diskriminácie** rómskych detí a žien, čo sú skupiny vystavené vysokým rizikám násillia a obchodovania s ľuďmi,¹¹ vykorisťovaniu, manželstvám neplnoletých a núteným manželstvám a aby zabezpečila ich lepšiu ochranu. Podporovanie posilnenia postavenia oboch skupín, ako aj rómskej mládeže tvorilo jadro uvedených- záverov Rady.

2.2. Podporovanie reformy začleňovania prostredníctvom európskeho semestra

Prostredníctvom vykonávania európskeho semestra Komisia riadi a monitoruje konanie členských štátov s cieľom dosiahnuť, aby všeobecné politiky boli pre Rómov viac začleňujúce. Od roku 2012 dostalo päť členských štátov, ktorých sa to najviac týka (t. j. s najväčšími rómskymi komunitami a najakútnejšími problémami),¹² odporúčania pre jednotlivé krajiny (CSR) v oblasti začleňovania Rómov. Tieto sa čoraz viac zameriavajú na vzdelávanie, keď vyzývajú na systematické opatrenia na podporu účasti rómskych detí na kvalitnom inkluzívnom

⁹ 2015/2615(RSP).

¹⁰ www.antigypsyism.eu

¹¹ *Stratégia EÚ na roky 2012 – 2016 zameraná na odstránenie obchodovania s ľuďmi* [COM(2012) 286 final] viedla k relevantným výsledkom, ako je štúdia z roku 2015 o vysoko rizikových skupinách pre obchodovanie s ľuďmi a *Správa o pokroku dosiahnutom v boji proti obchodovaniu s ľuďmi* [COM(2016) 267 final] a [SWD(2016) 159 final].

¹² BG, CZ, HU, RO, SK.

hlavnom vzdelávacom prúde. V programovom období 2014 – 2020 CSR riadili priority financovania.

2.3. Mobilizácia financovania EÚ

Rámcom EÚ sa vyzvali členské štáty, aby v plnej miere využívali finančné prostriedky EÚ na začleňovanie Rómov. V **období rokov 2007 – 2013** fondy zaujali **všeobecný prístup** k znevýhodneným skupinám/regiónom bez výslovného zamerania sa na Rómov, takže nemožno kvantifikovať presné sumy financií na začleňovanie Rómov. Znevýhodnené skupiny mohli dostávať financie z Európskeho sociálneho fondu (ESF), najmä v oblasti sociálneho začlenenia, ale aj v oblastiach zamestnanosti a vzdelávania. Suma pridelená na integráciu znevýhodnených ľudí (vrátane Rómov) do zamestnania bola približne 10 miliárd EUR. Suma pridelená z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (EFRR) na sociálnu infraštruktúru (okrem iného v prospech Rómov) bola približne 17 miliárd EUR. Nariadenie o EFRR bolo v roku 2010 zmenené a Komisia vydala v roku 2011 usmernenie na podporu integrovaných zásahov v oblasti bývania pre rómske komunity. Politika rozvoja vidieka podporovala začleňovanie marginalizovaných menšín vrátane Rómov.

Na **programové obdobie rokov 2014 – 2020** rámec EÚ a európsky semester zabezpečili, že **medzi prioritami politiky a financovania existuje silná väzba**. Spojitosť medzi CSR a EŠIF zabezpečuje, že reformy všeobecnej politiky slúžia cieľom začleňovania. Komisia napríklad požiadala členské štáty, ktoré dostali CSR vyzývajúce na rozšírenú účasť Rómov na vzdelávaní, aby si vybrali investičnú prioritu „sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia“ a zaradili začleňovanie Rómov do iných relevantných priorít (predovšetkým „bojovať proti predčasnému ukončeniu školskej dochádzky a podporovať rovnaký prístup ku kvalitnému predškolskému, základnému a stredoškolskému vzdelávaniu“). Inkluzívne vzdelávanie nie je možné dosiahnuť zameraním sa na samotné opatrenia, ale vyžaduje si reformy hlavného vzdelávacieho prúdu. Programy rozvoja vidieka najviac dotknutých členských štátov na obdobie rokov 2014 – 2020 poskytujú podporu v rámci priority č. 6 „podpora sociálneho začlenenia, znižovania chudoby a hospodárskeho rozvoja vo vidieckych oblastiach“, ktorá zahŕňa opatrenia na riešenie špecifických potrieb marginalizovaných skupín, okrem iného Rómov¹³. Komisia tiež podporila zapojenie národných kontaktných miest pre otázky Rómov (ďalej len „NRCP“) do plánovania finančných prostriedkov EÚ a tiež ako členov monitorovacích výborov.

Na obdobie rokov 2014 – 2020 sa zaviedlo viacero nových nástrojov (navyše k investičnej priorite „sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit“) na zlepšenie efektívnosti EŠIF v súvislosti so sociálnym začlenením vrátane komunit Rómov:

- nový súbor požiadaviek s cieľom zabezpečiť, aby členské štáty, ktoré pridelujú finančné prostriedky EÚ na začleňovanie Rómov, mali vnútroštátne strategické rámce politiky začleňovania Rómov a splňali predbežné podmienky na ich účinnú realizáciu,
- spoľahlivejšia zásada partnerstva (ako súčasť Európskeho kódexu správania) na usmerňovanie spolupráce s občianskou spoločnosťou, miestnymi orgánmi a sociálnymi partnermi pri plánovaní, realizácii a monitorovaní zásahov financovaných Európskou úniou,

¹³ *Tamtiež* – Zameranie sa vykoná počas postupu výberu uprednostnením projektov, ktoré riešia problémy marginalizovaných skupín vo vidieckych oblastiach, najmä v rámci opatrenia č. 7 „Základné služby a obnova dedín vo vidieckych oblastiach“ a opatrenia č. 19 „Miestny rozvoj vedený komunitou“.

- zvýšené účelovo viazané financovanie na budovanie kapacít pre organizácie občianskej spoločnosti,
- povinné minimálne pomery pridelovania na investície do sociálneho začlenenia,
- podpora fyzickej, hospodárskej a sociálnej regenerácie znevýhodnených komunit, ktorá môže zahrňovať silnejšie integrované opatrenia v oblasti bývania,
- teritoriálne a integrované prístupy, ktoré riešia špecifické potreby geografických oblastí najviac postihnutých chudobou a cieľové skupiny s najvyšším rizikom sociálneho vylúčenia, uľahčené prístupom založenom na financovaní z viacerých fondov,
- rozšírené mechanizmy monitorovania orientovaného na výsledky (spoločné ukazovatele zamerané na výstupy a výsledky) a podávanie správ o investičnej prioritě špecifickej pre Rómov,
- usmernenie pre členské štáty k používaniu finančných prostriedkov EÚ na riešenie segregácie.

V júni 2016 Dvor audítorov uverejnil výsledky svojho auditu politických iniciatív a finančnej podpory EÚ na začleňovanie Rómov a konštatoval, že významný pokrok v stanovovaní politických iniciatív EÚ, ktoré podporujú začleňovanie Rómov, viedol v období rokov 2014 – 2020 k jasným zlepšeniam. Dvor audítorov vyzval na ďalšie úsilie s cieľom zabezpečiť, aby tieto nové nástroje zlepšili výsledky v praxi. Vydal tiež konkrétne odporúčania týkajúce sa používania EŠIF, zberu údajov a monitorovania¹⁴.

Komisia mobilizovala **priamo spravované finančné prostriedky EÚ** na financovanie projektov, ktoré podporujú začleňovanie Rómov a bojujú proti diskriminácii v Európe:

- program Práva, rovnosť a občianstvo financuje miestne, národné a nadnárodné projekty začleňovania Rómov a antidiskriminácie,
- program Európa pre občanov podporuje projekty, ktoré pripomínajú rómsky holokaust,
- program Európskej únie v oblasti zamestnanosti a sociálnej inovácie (EaSI) podporuje inováciu sociálnej politiky zameranú na začleňovanie Rómov,
- Erasmus+ pomáha vypracovávať opatrenia celoživotného vzdelávania na začleňovanie Rómov,
- program v oblasti verejného zdravia podporuje iniciatívy na presadzovanie rovnakého prístupu k zdravotnej starostlivosti a
- program výskumu a inovácie Horizont 2020 a Siedmy rámcový program v oblasti výskumu financujú výskum sociálneho začlenenia a vzdelávania vrátane výskumných projektov o sťahovaní Rómov do západnej Európy a vplyvu vzdelávacích politík na Rómov.

2.4. Európske hlavné politické iniciatívy

Pri podporovaní začleňovania Rómov môžu pomôcť európske hlavné politické iniciatívy v oblastiach vzdelávania, zamestnanosti, sociálnych vecí a zdravia.

V odporúčaní Rady z roku 2011 týkajúceho sa **politik na zníženie predčasného ukončovania školskej- dochádzky**¹⁵ sa odporúča začlenenie cieľových opatrení pre najzraniteľnejšie skupiny vrátane Rómov. Ako nadviazanie na Parížsku deklaráciu¹⁶ Komisia zvýšila svoju

¹⁴ EN 2016, č. 14.

¹⁵ 2011/C 191/01.

¹⁶ 17.03.2015, neformálne stretnutie ministrov školstva EÚ.

podporu pre **inkluzívne vzdelávanie**. Jednou z priorít je podporovať vzdelávanie znevýhodnených detí a mladých ľudí vrátane Rómov zabezpečením toho, aby systémy vzdelávania a odbornej prípravy riešili ich potreby.

Iniciatívy **záruka pre mladých ľudí** a iniciatíva na podporu zamestnanosti mladých ľudí z roku 2013 sú pre Rómov osobitne relevantné. Zohrali veľmi dôležitú úlohu pri pomáhaní s návratom mladých ľudí do práce alebo vzdelávania, ale Komisia uznala, že sa musí vyvinúť väčšie úsilie na podporu „ťažko dosiahnuteľných“ mladých ľudí ako sú Rómovia. Kľúčové kategórie **európskeho piliera sociálnych práv** zahŕňajú rovnaké príležitosti a prístup na trh práce, spravodlivé pracovné podmienky a sociálnu ochranu a začlenenie.

Iniciatívy Komisie zamerané na **zdravie** Rómov postupujú dopredu v rámci rozsahu všeobecných a špecifických politík. Správa o zdravotnom stave Rómov z roku 2014 predstavuje dôležitý príspevok k zlepšovaniu vedomostnej základne a mechanizmov monitorovania a podávania správ o zdravotnom stave Rómov so zameraním na krajiny s veľkým podielom rómskeho obyvateľstva.¹⁷

2.5. Zapojenie všetkých zainteresovaných strán na európskej úrovni

Ak sa má prekonať vylúčenie Rómov, všetky príslušné zainteresované strany musia spojiť sily pri plnení svojich povinností z hľadiska ich mandátov, kompetencií a kapacít. Komisia uľahčila a finančne podporila dialóg zainteresovaných strán prostredníctvom európskej platformy pre začleňovanie Rómov, siete NRCP a pravidelných konzultačných stretnutí s rómskymi a prorómskymi MVO pod záštitou EÚ a s medzinárodnými organizáciami s cieľom podporovať vzájomné učenie, dialóg a spoluprácu. Rokmi sa participatívny prístup a spolupráca s medzinárodnými organizáciami upevnili.

2.6. Podporovanie zvyšovania informovanosti, účasti Rómov a budovania kapacít- pre občiansku spoločnosť a miestne orgány

Komisia zintenzívnila svoje úsilie na podporu zvyšovania informovanosti-, účasti a posilnenia postavenia Rómov a budovania kapacít pre občiansku spoločnosť a miestne orgány. Jej kampaň „**Pre Rómov s Rómami**“ podporila ciele komunikatívne aktivity na boj s predsudkami a diskrimináciou miestneho rómskeho obyvateľstva.

Komisia zaviedla **spoločné programy s Radou Európy**:

- JUSTROM poskytuje rómskym a travellerským ženám lepší prístup k spravodlivosti,
- ROMED podporuje začleňovanie odborným školením medzikultúrnych mediátorov,
- ROMACT buduje kapacitu miestnych orgánov s cieľom vypracovať a realizovať inkluzívne opatrenia,
- ROMACTED podporuje dobrú správu a posilnenie postavenia Rómov na miestnej úrovni na západnom Balkáne a v Turecku.

Komisia začala **pilotný program na vybudovanie kapacity medzi aktérmi občianskej spoločnosti** s cieľom posilniť ich zapojenie do monitorovania NRIS.

Komisia a slovenské predsedníctvo zorganizovali v roku 2016 podujatie na vysokej úrovni týkajúce sa posilnenia postavenia rómskej mládeže, na ktorom sa potvrdila naliehavá potreba **posilniť postavenie mladých Rómov** a aktívne ich zapojiť do politiky začleňovania Rómov.

¹⁷ Správa o zdravotnom stave Rómov za rok 2014

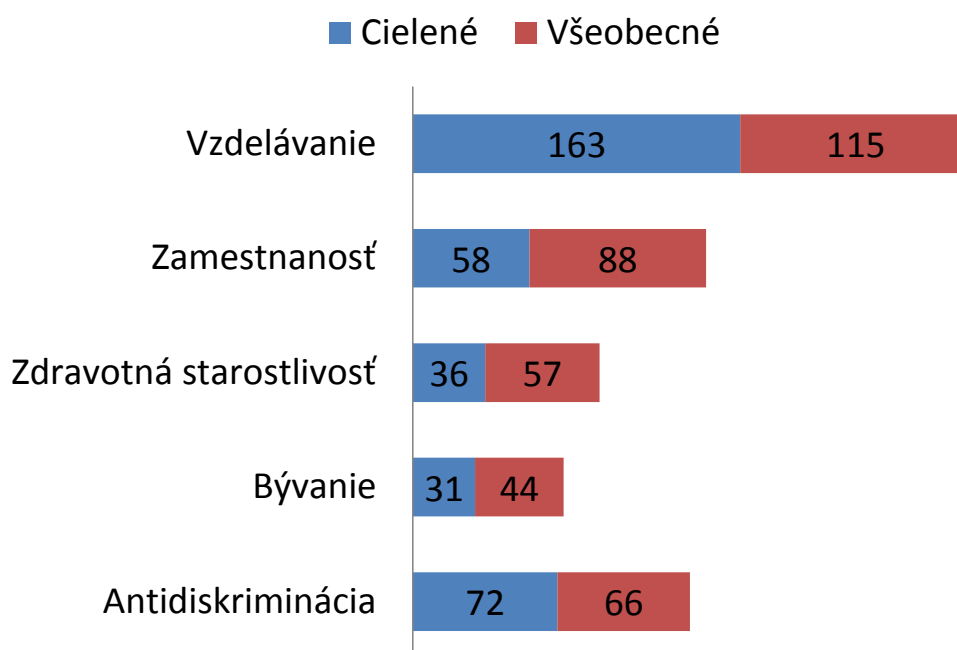
3. POSÚDENIE ÚSILIA A VÝSLEDKOV V ČLENSKÝCH ŠTÁTOCH

Politický záväzok členských štátov premietnutý do vnútroštátnych stratégií bol významným prvým krokom smerom k zlepšeniu živobytia Rómov. Vnútroštátne prístupy k začleňovaniu Rómov sa v členských štátoch líšia podľa veľkosti a sociálno-ekonomickej situácie miestneho obyvateľstva. Komisia vo svojich výročných správach identifikovala priority, ktoré majú členské štáty riešiť s cieľom zabezpečiť ich účinnú realizáciu. Zahŕňajú stanovenie kvantifikovateľných cieľov, ukazovateľov a rozpočtových prostriedkov, monitorovanie vplyvu hlavných opatrení na Rómov, spoluprácu s miestnymi orgánmi a občianskou spoločnosťou a zapojenie Rómov do všetkých etáp procesu politiky. Niektoré z týchto problémov riešili členské štáty, najmä v súvislosti s ich inštitucionálnymi dohodami, spoluprácou zainteresovaných strán, monitorovaním a financovaním. Vplyv ich opatrení na situáciu Rómov vo vzdelávaní, zamestnanosti, zdravotnej starostlivosti a bývaní však zostáva obmedzený.

3.1. Podstatné oblasti politiky

Rámcom EÚ sa stanovujú ciele na zlepšenie prístupu Rómov k vzdelávaniu, zamestnaniu, zdravotnej starostlivosti a bývaní a na boj proti diskriminácii v týchto oblastiach. Ďalej sa skúmajú zmeny v situácii Rómov (od roku 2011 do roku 2016)¹⁸ na základe správ členských štátov o integračných opatreniach, hlavných úspechoch a problémoch realizácie.

Opatrenia v kľúčových oblastiach politiky a antidiskriminácie oznamované členskými štátmi

3.1.1. Vzdelávanie

Vzdelávanie je hlavnou oblasťou, v ktorej sa situácia Rómov zlepšila. Je aj najvýznamnejšou oblasťou súboru politík členských štátov na začleňovanie Rómov. V boji proti **predčasnému ukončeniu školskej dochádzky** existuje zreteľný pokrok s klesajúcimi mierami medzi

¹⁸ Na základe úvodného prieskumu Rómov agentúry FRA zameraného na Rómov v roku 2011 a prieskumu EÚ--MIDIS II z roku 2016, pozri SWD v prílohe.

Rómami vo všetkých sledovaných členských štátoch (s najvýznamnejšími zlepšeniami v ES, SK, BG, CZ a RO). Toto je v súlade so zameraním politiky členských štátov: väčšina členských štátov realizovala stratégie týkajúce sa predčasného ukončenia školskej dochádzky- a viaceré v dôsledku toho splnili svoj cieľ stratégie Európa 2020. Napriek zlepšeniam sú však Rómovia naďalej nadmerne- zastúpení medzi osobami, ktoré predčasne ukončili školskú dochádzku, s mierami 24-krát vyššími ako v celkovej populácii.

Ďalšie zreteľné zlepšenie existuje v **oblasti vzdelávania a starostlivosti v ranom detstve**, kde sa účasť rómskych detí zvýšila vo väčšine členských štátov (významný pokrok v BG, EL, ES, SK a HU, ale zhoršenie v PT a RO). Väčšie uznanie dôležitosti vzdelávania v ranom detstve sa odzrkadľuje vo vysokom počte opatrení a zvýšených investíciách v tejto oblasti podporovaných zmenami právnych predpisov, ako je zavádzanie rokov povinného navštevovania škôlky (BG, CZ, FI, HU a LT). Na pomoc najodkázanejším rodinám s nepriamymi nákladmi na vzdelávanie v ranom detstve (poplatky, strava, oblečenie, doprava atď.) sa však požaduje vyhradená finančná podpora. Malé zlepšenia sa zaregistrovali v **povinnej školskej dochádzke**, keď viac ako 9 z 10 rómskych detí, na ktoré sa vzťahovala povinná školská dochádzka, sa vo väčšine členských štátov (nie v EL a RO) zúčastňovalo na vyučovaní.

Hoci je vzdelávanie oblasťou, v ktorej sa dosiahol najväčší pokrok, dôležité systémové problémy zostávajú. Vylúčenie **segregácie vo vzdelávaní** a ukončenie nevhodného umiestňovania Rómov do špeciálnych škôl boli zdôraznené ako priority v oblasti rámca EÚ, odporúčaní Rady z roku 2013, smernice o rasovej rovnosti a európskeho semestra. Stále ešte existujú trendy pretrvávajúcej, niekedy dokonca narastajúcej segregácie, keď jedna až dve tretiny rómskych detí navštevujú školy, v ktorých väčšina alebo všetky deti sú Rómovia (SK, HU, BG: 60 % alebo viac, EL, HR, ES, CZ, RO: 29 – 48 %) ¹⁹. Toto môže byť iba čiastočne vysvetlené segregáciou bývania. Napriek narastajúcemu počtu členských štátov, ktoré investujú do opatrení na podporu **inkluzívneho spôsobu vyučovania a učenia**, aktívne opatrenia proti segregácii chýbajú vo viacerých krajinách, ktorých sa to najviac týka, a v niektorých prípadoch boli finančné prostriedky EÚ dokonca použité pre segregované zariadenia. Dôkazy o tom, že integrované školské prostredie a zmiešané triedy sú vzájomne výhodné pre rómsku aj nerómsku populáciu, stále nie sú všeobecne uznané. Príliš malá pozornosť sa venuje iným kľúčovým oblastiam, ktoré sú nevyhnutné na zlepšovanie zamestnateľnosti, akými sú kompenzačné vzdelávanie a rozvoj zručností v súlade s potrebami trhu práce.

Medzi úspechmi v oblasti vzdelávania NRCP uvádzajú:

- ✓ reformu právnych predpisov,
- ✓ inkluzívne štruktúry,
- ✓ narastajúcu účasť Rómov (najmä na vzdelávaní v ranom detstve, ale aj na povinnom vzdelávaní a odbornej príprave),
- ✓ zlepšené multikultúrne kompetencie,
- ✓ podporu rómskych žiakov a učiteľov,
- ✓ oslovovanie rodičov.

Medzi zostávajúcimi problémami citujú:

- ✗ stále- vysoké, hoci klesajúce miery predčasného ukončenia školskej dochádzky,
- ✗ ťažkosti pri podporovaní účinného prechodu Rómov na vyššie sekundárne a terciárne vzdelávanie,
- ✗ jazykové ťažkosti,

¹⁹ EÚ--MIDIS II (vybraté zistenia).

- * diskrimináciu.

3.1.2. Zamestnanosť

Zlepšenia vo vzdelávaní zatiaľ neboli efektívne prenesené do zamestnanosti. Hoci v niektorých členských štátoch (PT a HU) úrovne zamestnanosti Rómov stúpili, inde sú zmeny menšie alebo dokonca negatívne. **Miera NEET** zostáva medzi mladými Rómami alarmujúco vysoká a vo viacerých členských štátoch v skutočnosti stúpila (51 – 77 % v ES, HR, BG, SK, RO, CZ a HU, iba PT vykazuje zreteľný pokles). Jedným z dôvodov nedostatočného pokroku by mohla byť skutočnosť, že opatrenia sa zameriavajú na stranu ponuky, t. j. zamestnateľnosť (prostredníctvom odbornej prípravy, celoživotného vzdelávania atď.) a nie na primerané riešenie prekážok na strane dopytu, napr. **monitorovaním diskriminácie a bojom proti nej**. Hlavné opatrenia by mali byť lepšie zamerané na Rómov. Veľký rozdiel v zamestnanosti medzi rómskymi ženami a mužmi (najväčší v EL, RO, PT a HU)²⁰ nie je dostatočne riešený. Spôsoby **mobilizovania súkromného sektora** a motivovania zamestnávateľov na najímanie Rómov, ktorí vo viacerých členských štátoch predstavujú významný a narastajúci podiel obyvateľstva v pracovnom veku, by sa mali ďalej skúmať, napr. prostredníctvom jasného zamerania na Rómov v rámci záruky pre mladých ľudí a sociálnych aspektov vo verejnom obstarávaní.

Úrovne vnútroštátnej zamestnanosti sa nedávno začali zvyšovať vo viacerých členských štátoch, ktorých sa to najviac týka. Oživený hospodársky rast ponúka Rómom dlho- očakávanú príležitosť (znovu-) vstúpiť na otvorený trh práce za predpokladu, že členské štáty uplatnia inteligentné politiky s efektívnymi stimulmi. Tam, kde sú nástupné platy mimoriadne nízke, môžu sociálne výhody, ktoré nie sú spojené s aktivačnými opatreniami, predstavovať pascu nezamestnanosti.

Najdôležitejší faktor úspechu podľa NRCP je:

- ✓ zameranie sa na Rómov prostredníctvom hlavných služieb zamestnanosti napr. individuálnou podporou alebo návštevou Rómov terénnymi pracovníkmi/zamestnancami úradov práce

Z výziev NRCP uvádzajú:

- * nedostatok zručností a kompetencií,
- * diskrimináciu,
- * potrebu vštepiť zamestnávateľom dôležitosť riadenia rozmanitosti a antidiskriminácie,
- * lepšie zameranie na rómske ženy.

3.1.3. Zdravie

Základné sociálne zabezpečenie zostáva v oblasti zdravia problémom bez významného zlepšenia v krajinách, ktorých sa to najviac týka a v ktorých je polovica rómskej populácie ešte stále bez **základného zdravotného poistenia** (BG a RO, ale so zlepšením viac ako o 30 percentuálnych bodov v EL). Toto existuje napriek opatreniam zameraným na odstránenie prekážok, ktoré bránia Rómom v prístupe k systému zdravotnej starostlivosti, čo často zahŕňa chýbajúce osobné doklady. **Zdravotný stav** Rómov, vnímaný nimi samými, sa vo všeobecnosti zlepšil (najviac v RO, BG, HU, PT a EL), čo ukazuje na určitý úspech iných zdravotných opatrení, ako sú podpora informovanosti o zdraví, prístup k očkovaniu, lekárske prehliadky, prenatálnej a postnatálnej starostlivosti a plánovaniu rodiny. Zlepšené vnímanie zdravia by mohlo byť spojené aj s klesajúcou mierou Rómov pravidelne trpiacich hladom vo väčšine

²⁰ *Tamtiež.*

krajín. Poskytovanie verejných služieb a zameranie sa na rómske ženy je najsilnejšie v oblasti zdravia, ale reformy zdravotného systému zlyhali pri výslovnom zameraní sa na potreby Rómov.

Tieto zistenia potvrdzujú NRCP, ktoré medzi úspechmi uvádzajú:

- ✓ informovanosť o zdraví,
- ✓ podpora zdravého životného štýlu,
- ✓ zameranie na prevenciu,
- ✓ gramotnosť v oblasti zdravia,
- ✓ rómski mediátori v oblasti zdravia,
- ✓ občianska participácia,
- ✓ medzisektorová spolupráca viacerých zainteresovaných strán.

Vzniknuté problémy zahŕňajú:

- * nedostatočné zdravotné poistenie a nedostatok všeobecných lekárov v oblastiach osídlených Rómami,
- * nedostatočné využívanie zdravotných služieb,
- * problémy s duševným a fyzickým zdravím,
- * tehotenstvo mladistvých,
- * potrebu väčšieho počtu rómskych zdravotníckych pracovníkov.

3.1.4. Bývanie

V oblasti bývania možno pozorovať malé zlepšenia týkajúce sa **prístupu Rómov k základnej vybavenosti**, pričom podiel Rómov žijúcich v domácnostiach bez vody z vodovodu, toalety, sprchy alebo kúpeľne klesá vo viacerých členských štátoch (najmä v BG, RO, SK a CZ). Prístup k dodávke elektriny sa tiež mierne zlepšuje s mierami nad 90 % vo väčšine členských štátov (nie v PT a EL). Rómovia sa však čoraz viac stretávajú vo viacerých členských štátoch (CZ, ES, IT a PT) s diskrimináciou, čo sa týka prístupu k bývaniu. V NRIS sa členské štáty zamerali na podporu nediskriminačného **prístupu k sociálnemu bývaniu**, pričom niektoré tiež prijali **desegregačné** opatrenia. Niektoré z krajín, ktorých sa to najviac týka, však neohlasujú opatrenia na boj proti segregácii, zatiaľ čo iné vôbec neriešia nediskriminačný prístup k sociálnemu bývaniu. Obe oblasti sú veľmi dôležité pre ďalšiu rozsiahlu akciu potenciálne financovanú z finančných prostriedkov EÚ v súlade s usmernením Komisie o desegregácii. Toto je dôležité najmä v kontexte s častými násilnými vyst'ahovaniami vo viacerých členských štátoch.

Úspechy, ktoré uvádzajú NRCP (ktoré sú väčšinou nevyhnutnými predpokladmi budúcej zmeny), zahŕňajú:

- ✓ pridelovanie bývania marginalizovaným komunitám v rámci operačných programov EŠIF na obdobie rokov 2014 – 2020,
- ✓ prieskumy o situácii v bývaní,
- ✓ nové akčné plány alebo strategické dokumenty o bývaní.

Z problémov uvádzajú:

- * obmedzenú dostupnosť a nízku kvalitu sociálneho bývania,
- * diskrimináciu na trhu s bývaním,
- * segregáciu a getoizáciu.

Priority, ktoré majú riešiť členské štáty:

- podporovať efektívny a rovnaký prístup Rómov ku kvalitnému inkluzívnemu hlavnému vzdelávaciemu prúdu prostredníctvom právnych predpisov vrátane reforiem verejného vzdelávania, udržateľného financovania a konkrétnych desegregačných opatrení kombinovaných s metódami inkluzívneho vyučovania a učenia,
- monitorovať diskrimináciu na trhu práce a bojovať proti nej ako nevyhnutný predpoklad na zlepšenie úrovni zamestnanosti Rómov, vypracovať komplexný balík všeobecných a cieľových opatrení, ktoré riešia stranu ponuky a stranu dopytu na trhu práce, riešiť rodový rozdiel v zamestnávaní konkrétnymi opatreniami zameranými na rómske ženy,
- zabezpečiť minimálne sociálne zabezpečenie ako naliehavú prioritu riešením otázok týkajúcich sa osobných dokladov a zlepšiť prístup k iným kvalitným službám zdravotnej starostlivosti, využiť výsledky účasti Rómov na vzdelávaní a starostlivosti v ranom detstve zlepšovaním zdravotných služieb a poskytovaním bezplatného očkovania a lekárskeho prehliadok pre rómske deti a ich rodiny,
- riešiť priestorovú segregáciu komplexným integrovaným dlhodobým prístupom, zabrániť núteným vysťahovaniam na etnickom základe a ponúknuť alternatívne bývanie vysťahovaným rodinám (vrátane využitia investícií z EŠIF) s cieľom zabrániť bezdomovectvu a väčšiemu vylúčeniu,
- zaviesť záruky s cieľom zabezpečiť účinný rovnaký prístup pre Rómov k všeobecným opatreniam a kvalitným službám v oblasti vzdelávania, zamestnania, zdravotnej starostlivosti a bývania, zamerať sa na špecifické potreby Rómov v kontexte reforiem verejnej politiky.

3.2. Využívanie finančných prostriedkov EÚ

V období rokov 2014 – 2020 členské štáty prideliť celkom 42,3 miliardy EUR z finančných prostriedkov EŠIF na podporu sociálneho začlenenia a boj proti chudobe a diskriminácii umožnením opatrení zameraných na sociálne znevýhodnené skupiny (vrátane, okrem iného, Rómov):

- 21,2 miliardy EUR z ESF, t. j. 25,6 % z celkového rozpočtu ESF – výrazne nad minimálnym limitom 20 % požadovaným podľa nariadenia,
- 11,9 miliardy EUR z EFRR,
- 9,2 miliardy z Európskeho poľnohospodárskeho fondu pre rozvoj vidieka (EPFRV).

12 členských štátov prideliť 1,5 miliardy EUR (t. j. 3,5 % z celkovej sumy pridelennej na sociálne začlenenie na prioritu **výslovne zameranú na Rómov**. Okrem toho 11 členských štátov prideliť spolu 447 miliónov EUR na boj proti diskriminácii.

Investičná priorita (IP)	Členské štáty, ktoré si zvolili IP	Finančný príspevok
Sociálno-ekonomická integrácia marginalizovaných komunit, ako sú Rómovia	AT, BE, BG, CZ, ES, FR, EL, HU, IT, PL, RO, SK	1,5 miliardy EUR Väčšia časť financovania (1,2 miliardy EUR) je sústredená v BG, CZ, HU a RO.
Boj proti všetkým formám diskriminácie a presadzovanie rovnakých príležitostí	BE, CY, CZ, DE, ES, FR, EL, IE, PL, PT, SK	447 miliónov EUR

Iné relevantné priority sociálneho začlenenia sú aktívne začlenenie, prístup k cenovo prístupným, udržateľným a vysokokvalitným službám a zdravotná a sociálna infraštruktúra. Rómovia môžu byť podporovaní aj v rámci cieľa „vzdelávanie“ (napr. vzdelávanie v ranom detstve a základné školy) a cieľa „zamestnanosť“ (kde relevantné priority zahŕňajú prístup k zamestnaniu a sociálne podnikanie). Viacero členských štátov sa spolieha najmä na finančné prostriedky EÚ s cieľom realizovať integračné opatrenia bez vnútroštátnych investícií alebo primeraného monitorovania a vykazovania vplyvu zásahov financovaných z EŠIF.

Priority, ktoré majú riešiť členské štáty:

- zabezpečiť udržateľné vnútroštátne financovanie integračných opatrení,
- merať a oznamovať vplyv integračných opatrení na školskú dochádzku Rómov, ich úroveň zamestnanosti, desegregáciu, prístup k zdravotnej starostlivosti, bývaniu a kvalitným službám,
- používať finančné prostriedky na obdobie rokov 2014 – 2020 na zdokonalenie, rozšírenie a znásobenie menších iniciatív, ktoré sa osvedčili v období rokov 2007 – 2013.

3.3. Boj proti diskriminácii

Členské štáty zaviedli právne rámce, ktorými sa zakazuje diskriminácia, nenávisťné prejavy a trestné činy z nenávisťi, ale **presadzovanie právnych predpisov EÚ** v súvislosti s Rómami zostáva vážnym problémom. Celkovo sa situácia v priebehu rokov nezlepšila. Diskriminácia a rasizmus, ktoré majú nepriaznivý vplyv na Rómov, sú stále prítomné a široko rozšírené vo všetkých kľúčových oblastiach. Nenávisťné prejavy a trestné činy z nenávisťi naďalej ovplyvňujú rómsku komunitu.

Nedostatočný pokrok možno vysvetliť viacerými **pretrvávajúcimi problémami** vrátane:

- ✘ nedostatku politickej vôle na celoštátnej, regionálnej a miestnej úrovni s cieľom zabezpečiť nediskrimináciu a rovnaké zaobchádzanie,
- ✘ administratívnej praxe, ktorá môže viesť k diskriminačným postupom alebo segregácii,
- ✘ nedostatku údajov,
- ✘ nedostatočného nahlasovania,
- ✘ nedostatku judikatúry,
- ✘ neprimeranej ochrany rómskych obetí diskriminácie a trestných činov z nenávisťi.

Napriek nedostatočnému pokroku by sa mali uznať niektoré **pozitívne vývoje**:

- ✓ schválenie nových právnych predpisov a/alebo podstatných zmien právnych predpisov, ktoré môžu mať priamy vplyv na Rómov, najmä v oblasti vzdelávania (HR, CZ, EL, HU, RO a SK),
- ✓ zvýšená spolupráca a networking medzi kľúčovými aktérmi, ako sú NRCP, orgány pre otázky rovnosti, odborníci pracujúci v oblasti práva, štátni zamestnanci, polícia, poskytovatelia služieb (vrátane učiteľov), obce a členovia rómskych komunít,
- ✓ úsilie vynaložené vnútroštátnymi orgánmi pre otázky rovnosti na podporu rómskych obetí,
- ✓ prevencia, zvyšovanie informovanosti, podpora noriem antidiskriminácie a aktivity, ktoré robia ľudí citlivejšími na situáciu Rómov vrátane novej zraniteľnosti, že sa stanú obeťami obchodovania s ľuďmi, podpora najlepších postupov v boji proti trestným činom z nenávisťi, nenávisťným prejavom a negatívnym stereotypom,
- ✓ presadzovanie vnútroštátnej judikatúry týkajúcej sa diskriminácie (hoci v mnohých členských štátoch nie sú nálezy a rozhodnutia súdov, ktoré uznávajú diskrimináciu Rómov, riadne dodržiavané).

Komisia podporuje úsilie členských štátov viacerými spôsobmi vrátane rozširovania úlohy vnútroštátnych orgánov pre otázky rovnosti a podporuje zhromažďovanie údajov o rovnosti.

Priority, ktoré majú riešiť členské štáty:

- úplné transponovanie a presadzovanie právnych predpisov a záruk týkajúcich sa antidiskriminácie a antirasizmu, napr. usmernenie zamerané na regionálne a miestne úrovne,
- podpora rozvoja a pôsobenia efektívnych a nezávislých orgánov pre otázky rovnosti,
- boj proti odporu voči Rómom osobitnými opatreniami adresovanými väčšinovej spoločnosti a zainteresovaným stranám s cieľom bojovať proti negatívnym stereotypom a stigmatizácii rómskej komunity a podpora občianskej spoločnosti.

3.4. Zapojenie všetkých zainteresovaných strán na vnútroštátnej úrovni

Po usmernení Komisiou začali členské štáty zavádzať štrukturálne predbežné podmienky na úspešnú realizáciu svojich stratégií vrátane **spolupráce a koordinácie** s relevantným zainteresovanými stranami. Začali investovať do koordinácie vnútornej politiky, strategického plánovania a dialógu so zainteresovanými stranami. V rámci svojich príslušných správnych štruktúr určili NRCP na koordinovanie politik súvisiacich s Rómami. NRCP sa čoraz viac zapájajú do koordinácie a prispievajú k tvorbe politiky, využívaniu vnútroštátnych finančných prostriedkov a finančných prostriedkov EÚ. Posilnenie ich ľudských a finančných zdrojov by im umožnilo vykonávať ich úlohy efektívnejšie.

Väčšina členských štátov vytvorila mechanizmy s cieľom koordinovať úsilie na začleňovanie Rómov. Štruktúry dialógov sa značne zlepšili vďaka finančnej podpore EÚ na vypracovanie vnútroštátnych platforiem na začleňovanie Rómov. Túto výhodu doteraz využilo spolu 15 členských štátov, ktoré vypracovali vnútroštátne postupy konzultácií, ktoré uskutočnili a riadili NRCP. Pretrvávajú však závažné prekážky, ako je nedostatok kapacít a udržateľného financovania, nedostatočne transparentné a inkluzívne **zapojenie občianskej spoločnosti** a **obmedzená administratívna kapacita miestnych orgánov** na realizáciu udržateľných integračných opatrení.

Mladí Rómovia by mali byť naďalej podporovaní, aby zohrávali aktívnu úlohu pri vytváraní politik, ktoré ich priamo ovplyvňujú. Hoci vo väčšine členských štátov je situácia rómskych detí a žien riešená všeobecnými politikami, potrebné sú aj ciele zásahy.

Priority, ktoré majú riešiť členské štáty:

- posilniť ľudské a finančné zdroje NRCP a rozšíriť ich koordinačnú úlohu,
- podporovať budovanie kapacít-, udržateľné financovanie a transparentné a inkluzívne zapojenie Rómov, občianskej spoločnosti a miestnych orgánov,
- posilniť postavenie rómskych mladých ľudí, detí a žien ako aktívnych účastníkov v procese začleňovania.

4. POSÚDENIE ÚSPECHOV A PROBLÉMOV ZAJINTERESOVANÝMI STRANAMI

Komisia vyzvala európske a národné MVO, medzinárodné organizácie, expertov a NRCP, aby poskytli svoje hodnotenia kľúčových silných a slabých stránok rámca EÚ, spôsobov jeho zlepšenia a priorít konania. Pri analýze ich príspevkov sa zistil silný konsenzus týkajúci sa úspechov, problémov a priorít na európskej a vnútroštátnej úrovni, čo naznačuje, že zainteresované strany oceňujú doposiaľ podniknuté kroky, ale pri riešení problémov by radi videli ďalšie reformy/zlepšenia.

4.1. Úspechy

Existuje široký konsenzus, že najväčším úspechom rámca EÚ je zaradenie začleňovania Rómov na popredné miesto v európskych a vnútroštátnych politických programoch, čo vytvára **politický záväzok** na konkrétne, rozsiahle, dlhodobé integrované opatrenie. Zainteresované strany si všeobecne myslia, že ročné **monitorovanie a podávanie správ** zo strany Komisie, cielené politické usmernenie pre členské štáty, zhromažďovanie údajov a najnovšia ohlasovacia povinnosť členských štátov sú všetko veľmi dôležité na zachovanie tejto otázky v politickom programe, zlepšovanie poznatkov a vytváranie politiky na základe dôkazov.

Mobilizácia hlavných **európskych právnych, politických a finančných nástrojov** je ďalším uznaným úspechom. Zainteresované strany prikladajú veľký význam záväzku Komisie presadzovať **zákaz diskriminácie** a jeho uplatnenie na **inkluzívnu reformu** všeobecných politík (prostredníctvom CSR v rámci európskeho semestra). Zosúladenie **financovania EÚ** s prioritami politiky v období rokov 2014 – 2020 sa považuje za ešte dôležitejšie. Najväčšie uznanie sa dostáva novej investičnej priority špecifickej pre Rómov, súvisiacej *ex ante* kondicionalite a zásade partnerstva v rámci európskeho kódexu správania.

Uznáva sa vývoj európskych a vnútroštátnych **koordinačných** štruktúr, ktoré vytvárajú priestor na účasť Rómov a spoluprácu medzi zainteresovanými stranami. Oceňuje sa určenie NRCP, ktoré koordinujú vypracovanie, medzisektorovú realizáciu a monitorovanie NRIS a ich zvýšené zapojenie do plánovania využívania EŠIF a všeobecných politík. Ďalšími uvedenými silnými stránkami sú vytvorenie európskej platformy pre začleňovanie Rómov v roku 2009, vnútroštátnych platforiem v roku 2015 a úloha orgánov pre otázky rovnosti v boji proti diskriminácii.

Nakoniec sa uznáva skutočnosť, že rámec EÚ bol v priebehu času prispôsobený, aby riešil vznikajúce priority a rozdiely. Vyniká najmä rastúce uznanie existencie **odporu voči Rómom** na úrovni EÚ a odporúčanie Komisie rozširujúce rámec na **nové oblasti**.

Pokiaľ ide konkrétne úspechy NRIS, NRCP zdôrazňujú pokrok v **horizontálnych a štrukturálnych predpokladoch** realizácie:

- ✓ revízia stratégií v oblasti integrácie Rómov,
- ✓ uplatňovanie hľadiska začleňovania Rómov v iných oblastiach,
- ✓ vypracovanie miestnych akčných plánov,

- ✓ miestne orgány sa stávajú aktívnejšími,
- ✓ rozvoj poznatkov (prieskumy, usmernenia, odborná príprava),
- ✓ uznanie rómskej menšiny, jazyka, kultúry a histórie,
- ✓ vývoj koordinačných štruktúr,
- ✓ účasť Rómov,
- ✓ reforma legislatívy.

Konkrétny pokrok v situácii Rómov sa uvádza oveľa zriedkavejšie.

4.2. Problémy a priority

Najdôležitejším ústredným spoločným problémom a prioritou je ešte stále obmedzený vplyv rámca EÚ na zlepšovanie **situácie Rómov**. Často sa to spája s vonkajšími faktormi, ako je hospodárska kríza alebo alarmujúci vzostup xenofóbie a nacionalistických, populistických politických hnutí. Medzi ďalšie zdôraznené faktory patria nedostatočná miestna angažovanosť, kapacita na realizáciu integračných opatrení a prístup k financovaniu.

Vnímané problémy vyzdvihujú trvalý význam **klúčových oblastí politiky**. Väčšina zainteresovaných strán zdôrazňuje vzdelávanie (najmä vzdelávanie v ranom detstve a desegregáciu) a bývanie (najmä nútené vysťahovania a priestorovú segregáciu). Uvádza sa však aj premena zlepšení v zamestnateľnosti na reálne zamestnanie a zabezpečenie prístupu k základným zdravotným službám. Mnoho občianskych zainteresovaných strán si myslí, že rámec EÚ by mal prospech z väčšieho zamerania na antidiskrimináciu, najmä na boj proti **odporu voči Rómom** ako hlavnej príčine vylúčenia Rómov.

Iné problémy a priority sa vo veľkej miere prekrývajú s dosiahnutými úspechmi. Zainteresované strany odkazujú na klesajúce úrovne **politického záväzku** s vynárajúcimi sa prioritami, ako je utečenecká kríza, čo odvádza pozornosť členských štátov od začleňovania Rómov. Pokiaľ ide o podávanie správ členskými štátmi, tie požadujú väčšiu transparentnosť, ďalší vývoj a užšie zapojenie občianskej spoločnosti do **monitorovania**, čo by tiež malo uľahčiť partnerské učenie. Požadujú venovať väčšiu pozornosť **boju proti diskriminácii**, napr. začatím väčšieho počtu konaní o nesplnení povinnosti a uložením sankcií na členské štáty, ktoré nedodržiavajú svoje povinnosti. Vyjadruje sa poľutovanie v súvislosti so skutočnosťou, že usmernenie Komisie k politike zameranej na Rómov a všeobecnej politike podľa rámca EÚ a stratégie Európa 2020 nie je **vykonateľné**. Existujú výzvy na explicitnejšie zameranie na Rómov v rámci európskych a vnútroštátnych programov, ako je záruka pre mladých ľudí a Erasmus+. Mnohí poukazujú na možné ďalšie zlepšenia vo využívaní **EŠIF** a požadujú, aby MVO a miestne orgány mali priamy prístup k finančným prostriedkom, lepšiu vykonateľnosť *ex ante* kondicionalít, sankcie za nedodržanie zásady partnerstva, lepšie monitorovanie (prostredníctvom posilnenej úlohy Komisie a samotných Rómov) a opatrenie na zabránenie neefektívneho využívania finančných prostriedkov (napr. programov odbornej prípravy, ktoré nevedú k zamestnaniu) alebo ich zneužívaniu (napr. zásahy EŠIF v prípade financovania segregovaných zariadení) vrátane transparentného mechanizmu dodržiavania.

Pokiaľ ide o koordinačné štruktúry, problémy zahŕňajú vyvíjajúci sa, ale ešte stále nedostatočný mandát, kapacitu a zdroje NRCP, nedostatočnú **účasť Rómov** a potrebu zabezpečiť transparentnejšie a inkluzívne zapojenie, budovanie kapacít a prístup k financovaniu **občianskej spoločnosti**. Rôzne zainteresované strany požadujú nepretržitú a flexibilnejšiu podporu národným platformám pre začleňovanie Rómov, ich rozšírenie do viacerých členských štátov a umožnenie nadnárodnej spolupráce. Mohla by existovať aj lepšia koordinácia medzi národnými a európskymi platformami pre začleňovanie Rómov. Pokiaľ ide o zameranie rámca EÚ a NRIS, niektorí kritizujú zameranie na marginalizovaných Rómov a odporúčajú zvýšiť

investície do **rómskych mladých ľudí, žien a detí**, posilniť ich postavenie a venovať väčšiu pozornosť mobilite Rómov vnútri EÚ.

5. ZAČLEŇOVANIE RÓMOV V PROCESE ROZŠIROVANIA

V rámci EÚ sa uvádza, že ciele integrácie Rómov sa rovnako vzťahujú aj na krajiny zapojené do procesu rozširovania. Komisia zahrnula do svojej stratégie rozširovania integráciu Rómov ako kľúčovú prioritu.

Hoci sa začleňovanie Rómov v politickom programe uprednostňuje v regióne rozširovania od roku 2011, v skutočnosti nastal iba obmedzený pokrok. Väčšina Rómov ešte stále trpí viacozmerným sociálnym vylúčením, najmä v oblasti vzdelávania, zamestnávania, zdravotnej starostlivosti a bývania. Ťažkosti s integrovaním, ktorým čelili interne premiestnení Rómovia po balkánskych vojnách, neboli úplne vyriešené a teraz sa v niektorých krajinách zhoršili potrebou vysporiadať sa s navrátilcami. Pre niektorých Rómov chýbanie osobných dokladov ešte stále spôsobuje vo väčšine krajín reálne problémy.

Politika Komisie na podporu integrácie Rómov v regióne rozširovania zahŕňala:

- podporu všetkých krajín pri vypracovávaní **stratégie a akčného plánu** integrácie Rómov a monitorovaní jeho realizácie,
- spoluprácu s každou vládou západného Balkánu s cieľom organizovať dvojročný **seminár** o integrácii Rómov s verejnými orgánmi, občianskou spoločnosťou a medzinárodnými organizáciami. Realizácia záverov seminára sa monitoruje ročne v príslušných podvýboroch dohody o pridružení,
- postavenie integrácie Rómov do centra procesu rozširovania identifikovaním konkrétnych cieľov týkajúcich sa Rómov v kľúčových politikách, ako je plán **liberalizácie víz a rokovania o kapitole 23** (súdnictvo a základné práva),
- mobilizovanie **financovania** EÚ na začleňovanie Rómov (v rámci predvstupovej pomoci na obdobie rokov 2007 – 2013 (IPA I) Komisia pridela podstatné finančné prostriedky na začleňovanie Rómov a objednala nezávislé vyhodnotenie s cieľom identifikovať možné zlepšenia pre budúce financovanie. V rámci nástroja IPA II (2014 – 2020) zamýšľa rozšíriť a lepšie zamerať financovanie začleňovania Rómov so zlepšenou spolupracou s medzinárodnými organizáciami.)

Od roku 2016 majú všetky krajiny zapojené do procesu rozširovania NRIS a akčné plány a zaviedli NRCP a štruktúry národných platforiem pre začleňovanie Rómov. Komisia sa úplne zaviazala udržiavať podporu pre zainteresované strany začleňovania Rómov s osobitným dôrazom kladeným na zapojenie občianskej spoločnosti, spoluprácu s inými darcami a zlepšené nástroje monitorovania.

6. ZÁVER

V tomto preskúmaní sa potvrdila **pridaná hodnota rámca EÚ**, význam cieľov EÚ v prípade integrácie Rómov a pretrvávajúca potreba kombinácie cieleného a všeobecného prístupu, čím môžu cielené opatrenia pomôcť vylúčiť prekážky efektívneho rovnakého prístupu Rómov k právam a službám vo všeobecných verejných politikách. Konzultáciami so zainteresovanými stranami sa potvrdilo, že uznávajú a naďalej požadujú európsky záväzok založený na rozšírenom rámci EÚ. Rovnako to platí pre krajiny zapojené do procesu rozširovania.

V reakcii na žiadosť Rady navrhnuť európsky strategický prístup k začleňovaniu Rómov po roku 2020 Komisia pôjde nad rámec tohto preskúmania a začne hĺbkové vyhodnotenie efektívnosti, účinnosti, súdržnosti, relevantnosti a pridanej hodnoty rámca EÚ pre NRIS

pokrývajúc všetky kľúčové prvky európskeho a vnútroštátneho prístupu k integrácii Rómov vrátane politiky, právnych a finančných nástrojov, ktoré boli priradené a mobilizované od zavedenia rámca EÚ v roku 2011. Vo vyhodnotení sa ďalej budú skúmať spôsoby vypracovania rámca EÚ a zaradenia do plánovania cielenej a všeobecnej politiky EÚ, právnych a finančných nástrojov po roku 2020.

Výsledky tohto zisťovania stavu zdôrazňujú nasledujúce závery ako priority pre posilnenie realizácie rámca EÚ:

HORIZONTÁLNE OBLASTI

- **Posilniť a rozlíšiť zameranie na antidiskrimináciu a odpor voči Rómom podľa rámca EÚ a NRIS.**
- **Podporovať účasť Rómov a posilniť postavenie rómskych detí, mladých ľudí a žien.**

Odpor voči Rómom presahuje právnu predstavu diskriminácie. Môže byť riešený ako osobitná tematická oblasť so špecifickými opatreniami, ako je zvyšovanie informovanosti, informovanie o vzájomných prínosoch začleňovania Rómov a medzietnického budovania spoločnosti. Boj proti odporu voči Rómom by mal zahŕňať opatrenia na prevenciu a pôsobenie proti predsudkami motivovaným trestným činom z nenávisťi a nenávisťným prejavom zameraným na Rómov. Zároveň sa môže považovať za horizontálnu prioritu, ktorá sa má riešiť prostredníctvom ukazovateľov alebo podporovaním účasti Rómov vo všetkých kľúčových oblastiach politiky. Občianska spoločnosť, ktorá monitoruje projekt a partnerské učenie medzi členskými štátmi a kľúčovými zainteresovanými stranami uľahčované Komisiou, má potenciál ďalej realizovať opatrenia v tejto oblasti. Boj proti odporu voči Rómom a stereotypom **zameraním sa na väčšinovú spoločnosť** je nevyhnutnou podmienkou na vytváranie politickej vôle a na úspech akéhokolvek zásahu v oblasti začleňovania Rómov.

S cieľom zabezpečiť úzku interakciu medzi **antidiskrimináciou** a prístupmi sociálneho začlenenia by poskytovanie správ v rámci medzinárodných mechanizmov ľudských práv mohlo systematicky dopĺňať monitorovanie diskriminácie a odporu voči Rómom podľa rámca EÚ prostredníctvom užšej spolupráce s takými organizáciami, ako je Rada Európy, Organizácia Spojených národov a Organizácia pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe. Vítaná je ďalšia práca vykonaná Agentúrou EÚ pre základné práva (FRA) týkajúca sa integrovania ukazovateľov založených na právach v rámci poskytovania správ a hlbšia analýza boja proti diskriminácii a odporu voči Rómom v každej oblasti rámca.

S cieľom podporovať **účasť Rómov** by mali byť ešte viac oprávnené konkrétne skupiny, ktoré majú aktívnu úlohu pri riadení integrácie Rómov. Zahŕňa to zaujatie integrovaného celoživotného prístupu k politickým zásahom zameraným na rómskych mladých ľudí, ženy a deti a zlepšenie ich účasti na všetkých etapách politického procesu a rozhodnutiach, ktoré ich ovplyvňujú.

ŠTRUKTURÁLNE OBLASTI

- **Posilniť partnerstvo a podporiť inkluzívnejšie koordinačné štruktúry.**
- **Konsolidovať transparentný systém podávania správ a monitorovania s cieľom podnecovať vzdelávanie v oblasti politiky.**
- **Podporovať nezávislú občiansku spoločnosť.**

Mali by sa udržiavať fóra pre **spoluprácu** na európskej a vnútroštátnej úrovni a mali by byť **transparentnejšie a inkluzívnejšie**. Viac členských štátov by malo zriadiť národné platformy pre začleňovanie Rómov s flexibilnejšou podporou a užšími prepojeniami na európsku

platformu. Konkrétne nadviazanie na prácu skupiny EÚ na vysokej úrovni na boj proti rasizmu, xenofóbii a iným formám netolerantnosti by mohlo prispieť k lepším reakciám na vnútroštátnej úrovni na nenávistné prejavy a trestné činy z nenávisťi zamerané na Rómov.

Transparentnejšie vnútroštátne podávanie správ, väčšie zapojenie občianskej spoločnosti do **podávania správ a monitorovania** a vývoj **nástroja vzdelávania v oblasti politiky** integrácie Rómov s cieľom poskytnúť politické usmernenie založené na dôkazoch a podporovať partnerské učenie by mohli rozšíriť politický záväzok a zodpovednosť za integráciu Rómov.

Priame financovanie EÚ vrátane podľa programu práv, rovnosti a občianstva by sa mohlo využívať viac s cieľom podporiť **posilnenie postavenia a budovanie kapacít miestnej občianskej spoločnosti**, zlepšiť prístup k finančným prostriedkom, kvalitu realizácie a nezávislé monitorovanie.

KLÚČOVÉ OBLASTI POLITIKY A POUŽÍVANIE POLITICKÝCH, PRÁVNÝCH A FINANČNÝCH NÁSTROJOV

- **Zameranie na obmedzený počet kľúčových oblastí, ktoré sa majú riešiť koordinovaným používaním politických, právnych a finančných nástrojov na dosiahnutie viditeľných výsledkov.**
- **Zabezpečiť efektívnejšie využívanie a lepší prístup k finančným prostriedkom EÚ.**

Aj keď ciele EÚ v oblasti integrácie Rómov v kľúčových politických oblastiach, ako sú vzdelávanie, zamestnanie, zdravotná starostlivosť a bývanie, sú naďalej relevantné, na urýchlenie zlepšenia situácie rómskych komunít by sa úsilie malo zamerať na **obmedzený počet dôležitých oblastí a cieľov**, čo umožní kombinované používanie zosúladeného monitorovania cielených a všeobecných politických, právnych a finančných nástrojov. Stanovenie obmedzeného počtu konkrétnych vnútroštátnych kvantitatívnych cieľov s ukazovateľmi pre zvolené inkluzívne reformy a hlavné cielené zásahy v rámci každej oblasti môžu pomôcť zamerať opatrenie a dosiahnuť väčší vplyv.

Lepšie zosúladenie inkluzívnych reforiem všeobecných politík s prioritami integrácie Rómov v rámci NRIS a prístup k EŠIF v konkrétnych oblastiach v kombinácii s posilnenými kondicionalitami a zásadou partnerstva by mohlo upriamiť pozornosť a priniesť viditeľné výsledky.